

Schriftenreihe

Grazer Studien zur Slawistik

Herausgegeben von

Prof. Dr. Renate Hansen-Kokoruš

Karl-Franzens-Universität Graz

Band 9

ISSN 2195-593X

Verlag Dr. Kovač

Agnieszka Będkowska-Kopczyk /
Heinrich Pfandl (Hrsg.)

Slavofraz 2016:

**Phraseologie und (naive) Psychologie
Phraseology and (naïve) psychology
Фразеология и (наивная) психология**

Verlag Dr. Kovač

**Hamburg
2018**

VERLAG DR. KOVAČ GMBH
FACHVERLAG FÜR WISSENSCHAFTLICHE LITERATUR

Leverkusenstr. 13 · 22761 Hamburg · Tel. 040 - 39 88 80-0 · Fax 040 - 39 88 80-55

E-Mail info@verlagdrkovac.de · Internet www.verlagdrkovac.de

Gefördert durch die
Karl-Franzens-Universität Graz
sowie das
Land Steiermark / Wissenschaft

Wissenschaftliches Komitee der Konferenz
Scientific committee of the conference
Научный комитет конференции
„Slavofraz/Славофраз 2016, Graz, 7.–10.04.2016“
Natalya Bragina (Moskva)
Wojciech Chlebda (Opole)
Wolfgang Eismann (Graz)
Željka Fink (Zagreb)
Peter Grzybek (Graz)
Vida Jesenšek (Maribor)
Erika Kržišnik (Ljubljana)
Valerij Mokienko (St. Petersburg)
Igor Sharonov (Moskva)
Agnieszka Spagińska-Pruszk (Gdańsk)
Harry Walter (Greifswald)

Bibliografische Information der Deutschen Nationalbibliothek

Die Deutsche Nationalbibliothek verzeichnet diese Publikation
in der Deutschen Nationalbibliografie;
detaillierte bibliografische Daten sind im Internet
über <http://dnb.d-nb.de> abrufbar.

ISSN: 2195-593X

ISBN: 978-3-8300-9429-6

© VERLAG DR. KOVAČ GmbH, Hamburg 2018

Umschlagillustration: © Klara Koczyk / Logo Slavofraz 2016: © Agnieszka Będkowska-Koczyk

Printed in Germany

Alle Rechte vorbehalten. Nachdruck, fotomechanische Wiedergabe, Aufnahme in Online-Dienste
und Internet sowie Vervielfältigung auf Datenträgern wie CD-ROM etc. nur nach schriftlicher
Zustimmung des Verlages.

Gedruckt auf holz-, chlor- und säurefreiem, alterungsbeständigem Papier. Archivbeständig nach
ANSI 3948 und ISO 9706.

INHALT – CONTENTS – СОДЕРЖАНИЕ

Heinrich Pfandl (Graz) 11
Vorwort – Preface – Предисловие

Agnieszka Będkowska-Koczyk (Graz) 15
Linguistic explorations into naïve psychology. An introduction

TEIL 1: EINLEITUNG
SECTION 1: INTRODUCTION
РАЗДЕЛ 1: ВВЕДЕНИЕ

Валерий Мокниенко (Санкт-Петербург) 25
Научная этимология *versus* наивная этимология в ракурсе
оппозиции научная психология *versus* наивная психология

Wolfgang Eismann (Graz) 37
Völkerpsychologie, folk psychology, psychoanalysis and
phraseology

TEIL 2: DENKEN UND SELBST
SECTION 2: MIND AND SELF
РАЗДЕЛ 2: МЫСЛЬ И ЛИЧНОСТЬ

Erika Kržišnik (Ljubljana) 49
Samemu sebi drugi – metafora razdeljene osebe

Наталья Брагина (Москва) 59
Наивная фразеология и метафоры ‘глубины’, ‘света’, ‘тайны’ в
разных языках

Татьяна Бочина, Кун Цзинь (Казань) 71
Глупым счастье от безумья, умным горе от ума. Наивная
психология в русских паремиях об уме

ÜBER KLUGHEIT UND DUMMHEIT IN DER SLOWENISCHEN RECHTSPRACHE

Mateja Jemec Tomazin, Fran Ramovš-Institut für slowenische Sprache der Slowenischen Akademie der Wissenschaften und Künste (SAZU)

Phraseologismen in der slowenischen Sprache bieten eine Reihe von Möglichkeiten an, wie man jemanden als intelligent, fähig oder auf der anderen Seite als dumm bezeichnen kann. Da es sich immer um sprachliche Konnotationen handelt, wollen wir in juristischen Fachtexten überprüfen, wie Klugheit und Dummheit dargestellt werden und welche sprachlichen Mittel dafür benutzt werden. Es wird allerdings auch noch untersucht, ob die gleiche Bedeutung und die gleichen sprachlichen Mittel in allgemeiner Sprache verwendet werden, was anhand der Einträge im Gigafida-Korpus überprüft ist. Das Ziel stellt eine Beschreibung der sprachlichen Mittel dar, welche die beiden menschlichen Eigenschaften in Fachtexten ausreichend neutral beschreiben können.

JE LI VAŽNO ŠTO MAĐARSKA NEMA MORA? O HRVATSKIM FRAZEMIMA KOJIMA SE IZRAŽAVA RAVNODUŠNOST I NEZAINTERESIRANOST¹

Željka Fink, Sveučilište u Zagrebu

zfink@ffzg.hr

1. Emocije ili čuvstva jedan su od glavnih oblika psihičkoga doživljavanja. One su potaknute različitim faktorima – to može biti događaj, situacija u kojoj se nalazimo, akcija koju poduzimamo, drugi ljudi i njihovi postupci, naša vlastita misao, očekivanja, planovi itd. Osnovna ili primarna čuvstva (radost, žalost, strah, srdžba) popraćena su univerzalnom ekspresijom, tj. nekim prepoznatljivim izrazom lica. Upravo je ta ekspresija bitna u odnosu prema drugima, ona pokazuje to stanje i na taj način prenosi poruku sudionicima u komunikaciji. Čuvstvena stanja mogu imati aktivirajući učinak, tj. mogu poticati na neku akciju, ali mogu imati i pasivni učinak, tj. odvrćati od bilo kakve akcije. To znači da emocije mogu djelovati i kao motivi koji usmjeravaju i odražavaju naše ponašanje.

Svakako treba spomenuti i kulturalne norme ponašanja koje često imaju utjecaj na veću ili manju prikladnost pokazivanja čuvstava i adekvatan stupanj kontroliranja čuvstvene ekspresije. Upravo različito vrednovanje te ekspresije upućuje na veoma važnu ulogu čuvstava u prilagodbi osobe na sredinu u kojoj živi.

Stanja povezana s emocijama moguće je dovesti u suodnos i s jednim od najstarijih pokušaja klasificiranja ljudi u različite tipove koji je temeljen na Hipokratovoj pretpostavci o postojanju četiriju tjelesnih tekućina (krv, sluz, crna i žuta žuč). Ovisno o tome koja od njih prevladava u organizmu pojedinca razlikuju se i četiri vrste temperamenta², odnosno tipa ličnosti: sangvinik, flegmatik, melankolik i kolirik. Vrlo bi se pojednostavljeno moglo reći da se sangvinik odlikuje vatrenim

¹ Rad je napisan u okviru projekta *Primjena frazeološke teorije u frazeografiji* (br. 4054) koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

² Temperament se može definirati kao svojstvo ličnosti koje uključuje sklonost prema određenoj vrsti emocionalnih reakcija, raspoloženja i promjena raspoloženja, te razinu osjetljivosti na stimulaciju iz okoline.

temperamentom i žestokom ćudi, da je flegmatik hladnokrvan i bez jarko izražanih emocija, melankolik pokazuje slabu ili mlaku početnu reakciju na podražaj te je izrazito introvertiran, dok je kolerik sklon brzom i snažnom uzbuđivanju, nagle je ćudi i naprasit.

2. Osnovna se tema ovoga rada odnosi na hrvatske frazeme kojima se izražava ravnodušnost i/ili nezainteresiranost. Oni se rabe u situaciji u kojoj osoba izražava manje ili više smirenu emocionalnu reakciju na vanjski podražaj. To bismo u određenoj mjeri mogli povezati sa suzdržanim i mirnim načinom ponašanja flegmatika pri čemu on može ostavljati dojam nezainteresiranosti. Međutim, iako bi se na prvi pogled moglo učiniti da su ravnodušnost i nezainteresiranost za neki objekt vezane s izostankom emocija, to nije uvijek tako. Osoba često svjesno bira takav oblik reakcije pri čemu ne znači da on nije temeljen na čuvstvima. Ona su možda blaža i slabije izražena, ali su prisutna. Treba dodatno naglasiti i da se ponekad upravo takvom reakcijom želi prikriti pravo emocionalno stanje, odnosno da je takva reakcija hinjena, pa neiskrenom nezainteresiranošću prenosimo poruku da ne dopuštamo vanjskom podražaju da utječe na naše ponašanje.

Frazemi uključeni u analizu pripadaju, dakle, semantičkom polju³ ravnodušnosti i/ili nezainteresiranosti za osobe, pojave, događaje ili predmete.

2.1. U prvom ćemo redu predstaviti jedinice u kojima sem ravnodušnosti i nezainteresiranosti nije primaran, tj. u kojima je on samo jedno od potencijalnih realiziranih značenja u kontekstu.

Spomenimo prvo pridjevske frazeme kojima se prvenstveno označava trajnija osobina čovjeka pri čemu je njihovo primarno značenje 'bezosjećajan, suzdržan, bestrastan': *hladan kao led*⁴, *hladan kao santa leda*, *hladan kao kamen*. Navodimo primjere upotrebe iz kojih je vidljivo da se daje opća kvalifikacija ličnosti:

³ U radu je termin *semantičko polje* upotrijebljen u sljedećem značenju: 'sustav semantičkih jedinica, skup riječi koje označavaju srodne pojmove, a sve se odnose na određeno područje ljudske svijesti' (Hrvatski jezični portal; hjp.znanje.hr). Usp. također i definiciju *fraziosemanitičkog polja* iz Rječnika ruske frazeološke terminologije (Словарь русской фразеологической терминологии, 1993): Фразеосемантическое поле (ФСП) 'Совокупность ФЕ различных лексико-грамматических разрядов, объединенных определенным семантическим признаком. Фразеосемантическое поле включает в себя фразеосемантические группы (ФСГ) и семантические (фразеосемантические) ряды.'

⁴ Frazem *hladan kao led* rabi se i u kontekstu koji govori o hladnom piću, tekućini ili dijelovima tijela (npr. nogama, rukama).

...čovjek koji s pedeset maraka u džepu polazi u svijet mora biti hladan kao led, inače će propasti već na početku. (HFR 2014⁵, Jergović⁶)

Uvijek mi je izgledao hladan kao santa leda. Sada vidim da i on duboko u sebi proživljava sve ovo. (HFR 2014, G⁷)

S druge se pak strane oni mogu upotrijebiti i u opisu neke konkretne situacije u kojoj osoba izražava nezainteresiranost i/ili ravnodušnost; usp. primjer upotrebe:

... pričamo pod odmorom, a on bulji svuda uokolo, pokušavam ga zagrliti, poljubiti ... ništa. Hladan kao kamen. (HRGRPF⁸, G)

Pridjevski se pak frazemi *mrtav hladan* i *hladan kao špricer* češće susreću pri opisu neke konkretne situacije u kojoj osoba ne gubi prisutnost duha, u kojoj vlada događajima, ali im je ipak primarno značenje 'hladnokrvan' dok se ravnodušnost i nezainteresiranost mogu pojaviti kao sporedna reakcija; usp. primjere upotrebe:

*... njihov mi se glavešina nekoliko puta obratio na našem jeziku, očito testirajući me da vidi jesam li uistinu Talijan, no ja sam prozreo njegovu igru i ostao mrtav hladan, ničim ne reagirajući na njegove riječi.*⁹ (HFR 2014, Brešan¹⁰)

Ostala je ista onakva kakva je bila dok je Prva proleterska osvajala Bosansko Grahovo, hladna ko špricer, reko bi čovjek – La Pasionaria. (HRGRPF, Jergović)

2.2. U drugu skupinu ulaze glagolski frazemi temeljeni na gestama – <ni> *okom ne trepnuti* ('ne reagirati na što, ostati potpuno nezainteresiran (hladan)') i *odmahnuti/odmahivati rukom* na što ('ignorirati što, ne mariti za što')¹¹. Za razliku od prethodnih, oni direktno opisuju reakciju kojom se izražava nezainteresiranost, ali ne mogu biti uključeni u neki oblik replike na vanjski podražaj. Oni se dakle direktno odnose na semantičko polje ravnodušnosti i nezainteresiranosti, ali, bez

⁵ Hrvatski frazeološki rječnik (2014).

⁶ Miljenko Jergović, hrvatski književnik (1966).

⁷ www.google.hr

⁸ Hrvatsko-romansko-germanski rječnik poredbenih frazema (2016).

⁹ U ovoj rečenici upravo glagol *ostati* potencira situacijsku upotrebu.

¹⁰ Ivo Brešan, hrvatski književnik (1936–2017).

¹¹ Samo se djelomično na temu rada i na drugu skupinu odnosi frazem *na jedno uho unutra, na drugo van* <komu> ('ne mariti za ono što se čuje (govori), prečuti što, zaboraviti (ne upamtiti) izrečeno /ob. namjerno/') jer je, prvo, samo ponekad popraćen gestom, a, drugo, njegovo se značenje odnosi isključivo na slušni aspekt nezainteresiranosti.

obzira na frazeologizaciju, u svojoj dubinskoj strukturi ostaju na razini opisa geste, usp. primjere upotrebe:

Žalosno je da na odlazak mladih stručnjaka u inozemstvo nitko nije trepnuo okom. (HFR 2014, N¹²)

Nogometaš je samo odmahnuo rukom na takvu ponudu. (HFR 2014, N)

2.3. Za razliku od prethodno navedenih jedinica, u trećoj su skupini frazemi kojima se primarno značenje odnosi na ravnodušnost i/ili nezainteresiranost u nekoj konkretnoj situaciji. Njima se ponekad opisuje ili komentira navedena reakcija na neki vanjski podražaj (pri čemu pripovjedač često pojašnjava svoje vlastite emocije), ali se s druge strane izražava i direktna reakcija na podražaj u obliku replike. Oni se mogu podijeliti se na devet podskupina s obzirom na leksički sastav i strukturni frazemski tip.

2.3.1. Prva podskupina uključuje frazeme s rečeničnom strukturom u sastavu kojih je glagolska komponenta *boli* s negacijom ili bez nje (nešto se rjeđe rabi glagol s prefiksom *za-*) i različite imeničke sastavnice. Većina se imeničkih sastavnica odnosi na dijelove tijela pa je to u prvom redu somatizam *glava (boli (zaboli) glava koga za koga, za što*¹³, *<ne> boli glava koga za koga, za što*), dok ostali frazemi tvore model sa sljedećom shemom: *boli (zaboli) + vulgarizam*, pri čemu je moguće uključivanje blažeg ili grubljeg imeničkog vulgarizma. To mogu biti imenice sa značenjem 'stražnjica' (*boli (zaboli) guzica (dupe, rit) koga za koga, za što*) ili grubi vulgarizam sa značenjem muškog spolnog organa. Umjesto njega veoma se često rabe eufemizmi – *don, briga, ona stvar* ili *patka: boli (zaboli) don koga za koga, za što, boli (zaboli) briga koga za koga, za što, boli (zaboli) ona stvar koga za koga, za što, boli (zaboli) patka koga za koga, za što*. Usp. primjere upotrebe:

Ne boli tebe glava ni za mene ni za moju muku, ti misliš samo na sebe. (HFR 2014)

Gabrijel poželi reći Lovri da ga boli don za Doroteju i tamnoputog tipa, ali zanimali su ga tračevi. Ipak je bio samo čovjek. (HFR 2014, Špelić¹⁴)

Irakom se bave oni koji navečer nemaju što raditi i nikoga tko ih čeka doma. Ostale boli ona stvar za stotine mrtvih negdje u dalekom Bagdadu i za globalna pitanja. (HFR 2014, Milinović¹⁵)

Ali znate što, boli me patka za vas, usrane lovce na veću ribu. (Šalković¹⁶)

Za navedene je frazeme veoma važna intonacija i ironični ton jer se pomoću njih, kad je riječ o dubinskoj strukturi, negira bol vezana za imenički somatizam čime se posljedično dobiva značenje ravnodušnosti i nezainteresiranosti.

2.3.2. Druga podskupina sadrži dva vulgarna frazema s rečeničnom strukturom kojima se izražava reakcija na neki vanjski podražaj i najčešće se rabe kao replika: *poljubi me u guzicu (dupe)<!>, možeš me poljubiti u guzicu (dupe)<!>*. Oni se ponekad upotrebljavaju u kontekstu potpunoga odbijanja, ali se susreću i u situaciji u kojoj osoba želi pokazati svoju (često hinjenu) ravnodušnost i nezainteresiranost¹⁷. Usp. primjer upotrebe:

Za vrijeme poluvremena prvog susreta šesnaestine finala Kupa kralja [...] Guti (33) je želio održati motivirajući govor u svlačionici kada ga je prekinuo trener Manuel Pellegrini riječima:

– Ne igraš u drugom poluvremenu.

– Možeš me poljubiti u guzicu – odgovorio mu je Guti ...

<http://arhiva.nacional.hr/clanak/70270/guti-treneru-pellegriniju-mozes-me-poljubiti-u-guzicu> (datum posjeta 14. 8. 16)

2.3.3. U trećoj se podskupini nalazi uzvični rečenični frazem *puca mi prsluk<!>* u kojem je, čini se, također riječ o eufemističkoj upotrebi imeničke sastavnice umjesto vulgarizma sa značenjem muškog spolnog organa. Moguća je zamjena i već spomenutim eufemizmom *ona stvar (puca mi ona stvar<!>)*. Iako se frazem najčešće realizira sa zamjениčkom komponentom u prvom licu jednine, u kontekstu se potvrđuju i drugi zamjениčki oblici, npr. *puca im prsluk<!> puca mu prsluk<!>* itd. I ovdje se, kao i u prvoj podskupini, do značenja ravnodušnosti dolazi

¹² N = novine.

¹³ U suvremenom se hrvatskom jeziku rabi i frazem *da boli (zaboli) glava* s potpuno drugačijim značenjem ('nevjerojatan, nezamisliv').

¹⁴ Danijel Špelić, hrvatski književnik.

¹⁵ Dino Milinović, hrvatski književnik (1959).

¹⁶ Hrvoje Šalković, hrvatski književnik (1973).

¹⁷ Frazemi s jednakim ili sličnim sastavom rabe se i u nekim drugim jezicima i često ulaze u semantičko polje ulizivanja, usp. npr. engleske frazeme *kiss sb's ass* (AmE), *kiss (lick) sb's arse* (BrE, AustrE). Njihov je hrvatski ekvivalent *lizati guzicu (dupe) komu*.

negiranjem glagolske sastavnice odnosno cijelog frazema. Usp. primjere upotrebe:

Jedino, nisam baš posve siguran da ovi ljudi razmišljaju na Sašin način. Vjerojatno im puca prsluk za tanclokale, operu i teatar. (HFR 2014, Popović¹⁸)

Imam 26 godina i puca mi ona stvar za glupe paparazze! m.tportal.hr/410568/Mala-Candice-gubi-kontrolu.html (datum posjeta: 14. 8.16)

2.3.4. Četvrta podskupina sadrži adverbijaliziranu imenicu *briga* u predikatnoj funkciji. U jednom se frazemu ona negira (*nije briga* koga za koga, za što) dok u drugom ponovo dolazi do ironičnoga obrata (*baš me briga* <za koga, za što>) pa bismo mogli reći da dva navedena frazema imaju zapravo identičnu izraznu razinu. Usp. primjere upotrebe:

Baš me briga! Neka leži ovdje koliko god hoće. (HFR 2014, Brixy¹⁹)

Baš nas briga što smo zaboravili pokrivače, donijet ćemo ih sutra. (HFR 2014)

Posebno je, međutim, zanimljiv frazem s toponimskom sastavnicom i općim geografskim pojmom – *briga* koga što *Mađarska nema more (mora)* – u kojem se relativizira realna činjenica da Mađarska nema direktan izlaz na more. Moguće je i da se ironizira vječna mađarska težnja za izlazom na more koja je bila ostvarena u razdoblju od 1779. do 1848. te od 1868. do 1918. kad je luka Rijeka bila pod mađarskom vlašću (Vidović Bolt 2011a: 253). Usp. primjer upotrebe:

Dok bude pobjeda u rukometu, što će koga biti briga što Mađarska nema mora. (HFR 2014, N)

2.3.5. Peta podskupina uključuje rečenične frazeme s komponentom *ravan* u predikatnoj funkciji. U svim se jedinicama ona odnosi na istovjetnost, istost, nepostojanje razlike zbog čega gubimo interes i postaje nam svejedno, postajemo nezainteresirani. U prvom se frazemu predmet naše nezainteresiranosti ni na koji način ne ograničava – *sve je ravno* komu. Usp. primjer upotrebe:

Arif mu objasni i umiri ga: gužve i neprilika neće biti jer okružen je uglavnom budalama kojima je sve ravno. (HFR 2014, Majdak²⁰)

¹⁸ Edo Popović, hrvatski književnik (1957).

¹⁹ Nenad Brixy, hrvatski književnik (1924–1984).

²⁰ Zvonimir Majdak, hrvatski književnik (1938–2017).

Za razliku od toga, u druga se dva frazema suženje događa na geografskom planu: *ravno je sve do mora* komu i *ravno je sve do Kosova* komu. U dubinskoj je strukturi navedenih frazema određena krajnja točka (komponente *more* i *Kosovo*), a teritorij između točke A koja pretpostavlja položaj govornika, i točke B ne izaziva neko naročito zanimanje. Ili u reljefnom smislu – na tom je području, prema slici u dubinskoj strukturi (koja ne mora odgovarati realnoj situaciji), premalo visinskih uzdignuća i udubljenja koja bi ga činila posebnim i zanimljivim. Frazem s komponentom *Kosovo* sve se manje rabi u suvremenom hrvatskom jeziku, a onaj s komponentom *more* nešto više. Usp. primjer upotrebe:

Tebe čovjek ni za što ne može zainteresirati: sve ti je do mora ravno! (HFR 2014)

2.3.6. Šesta podskupina uključuje frazeme s rečeničnom strukturom *živo se fućka* komu za koga, za što i *fućkam* <ti> *ja na to*<!>. U sastavu prvoga je bezlični žargonski glagol za izražavanje ravnodušnosti i nezainteresiranosti. Može ga se usporediti i sa žargonskim značenjem glagola *fućkati* (on se pojavljuje u sastavu drugoga frazema) koji se u obliku *fućkaj! fućkaš!* ili *fućkaj (fućkaš) ga!* rabi u kontekstu poziva na zanemarivanje čega. Priložna komponenta *živo* unosi element pojačanja značenja. Usp. primjer upotrebe:

Shušam vas, ponovio je, a izraz njegova lica govorio je da mu se živo fućka za ono što će čuti. (HFR 2014, Popović)

2.3.7. U sedmoj su podskupini i dva uzvična frazema koja se u kontekstu pojavljuju ili u obliku samostalne rečenice ili se uvrštavaju u rečenicu kao njezin dio: *tko te šiša*<!> i *tko te šljivi*<!>. U obama frazemima glagolska komponenta pripada žargonu. Glagol *šišati* ima nekoliko značenja ('juriti', 'prestizati'), ali čini se da je u frazemu realizirano značenje 'nadmašivati'; glagol *šljiviti* ima značenje 'obazirati se, uzimati u obzir'. Zamjenička sastavnica *te* predstavnik je mogućih realizacija u kontekstu: *tko ga šiša*<!>, *tko ih šiša*<!>, *tko vas šljivi*<!> itd. Iako obje jedinice formalno imaju jesi oblik, on podrazumijeva negiranje pa tako dolazimo do značenja ravnodušnosti i nezainteresiranosti. Usp. primjer upotrebe:

On se onda bahati i javno svima po redu pokazuje srednji prst u smislu: tko vas šiša, meni nitko ništa ne može! (HFR 2014, G)

2.3.8. U osmu podskupinu ulaze tri frazema s poredbenom strukturom. Spomenimo prvo dva s jednakom slikom u C-dijelu – glagolski *mariti* za koga, za što *kao za lanjski snijeg* te rečenični *stalo je* komu do koga, do čega *kao do lanjskog snijega*

kod kojih se do značenja vezanog za ravnodušnost i nezainteresiranost dolazi preko nerealne slike lanjskoga snijega. Usp. primjere upotrebe:

... do stvarne razine prava radnih ljudi stalo vam je (...) kao do lanjskog snijega. (HRGRPF, N)

... čini se da političari za ovu zemlju mare kao za lanjski snijeg. (HRGRPF, N)

Treći je frazem u ovoj podskupini arhaičan, a u njemu je prisutan podcjenjivački odnos prema dijelu pasjega tijela što se prenosi na formiranje značenja – *držati do koga do čega kao (koliko) do pasje šape*²¹.

Pogledamo li glagolske komponente triju frazema, vidjet ćemo da se one u značenju opet realiziraju kao negirane ('nimalo ne mariti za koga, za što, ne obazirati se na koga, na što', odnosno 'nije nimalo stalo komu do koga, do čega').

2.3.9. Posljednja podskupina sadrži rečenični frazem koji se u kontekstu ne pojavljuje u obliku replike, ali značenjski odgovara prethodnim frazemima – *<i>gluh i slijep je tko <za što>*. U njegovoj se dubinskoj strukturi negiraju dva osnovna osjetila (sluh i vid), te se takav oslabljeni kontakt s okolinom dovodi u suodnos s oslabljenim interesom za objekt. Usp. primjer upotrebe:

Iz svega što sam pročitao, dobio sam dojam da za nj nema lijeka. On je, najblaže rečeno, i gluhi i slijep za istinu. (HFR 2014, G)

3. I da zaključimo. Semantičko polje ravnodušnosti i nezainteresiranosti sadrži relativno malo hrvatskih frazema (ukupno tridesetak) pri čemu se oni dijele na tri skupine. Frazemi prvih dviju skupina (sedam jedinica) samo se periferno odnose na navedeno semantičko polje, dok je kod frazema treće skupine primarno značenje vezano za ravnodušnost i/ili nezainteresiranost. Pri manifestiranju navedenoga stanja najčešće se polazi od govornika koji izražava svoj stav prema sugovorniku, trećoj osobi ili prema nekom predmetu. Taj je stav obično negativan, ali presudno je da govornik (ili pripovjedač) želi ili pokušava zanemariti objekt o kojem je riječ. Ponekad je to neizražavanje interesa neiskreno, no i takva hinjena ravnodušnost odašilje jasnu poruku.

²¹ Frazem je zabilježen u Matešićevu Frazološkom rječniku, a zabilježila ga je i I. Vidović Bolt u svojoj monografiji (2011b: 95).

Literatura

- Benzon, Ivana (2006): Pridruživanje frazema s komponentom naziva za odjeću konceptualnim poljima (na građi njemačkog i hrvatskog jezika). In: *Fluminensia* 18/2, 85–114.
- Fink Arsovski, Željka (2002): Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra. Zagreb: FF press.
- Fink Arsovski, Željka i sur. (2006): Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema. Zagreb: Knjigra.
- Fink Arsovski, Željka i sur. (2016): Hrvatsko-romansko-germanski rječnik poredbenih frazema. Zagreb: Knjigra. [HRGRPF]
- Hrvatska enciklopedija, 2, Be – Da (2000). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Hrvatska enciklopedija, 10, Sl – To (2008). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Kovačević, Barbara (2012): Hrvatski frazemi od glave do pete. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Matešić, Josip (1982): Frazološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika. Zagreb: Školska knjiga.
- Menac, Antica; Fink Arsovski, Željka; Venturin, Radomir (2014): Hrvatski frazeološki rječnik. Zagreb: Naklada Ljevak. [HFR 2014]
- Pintarić, Neda (2005): Pragmemi i frazeopragmemi nijekanja u hrvatskom i poljskom jeziku. In: Granić, J. (ed.), *Semantika prirodnog jezika i metajezik semantike*. Zagreb – Split, 607–618.
- Pintarić, Neda; Gavran, Ivana (2008): Hrvatsko-poljski olfaktorni znakovi u pragmatici. In: *Riječ*, časopis za slavensku filologiju 14/3, 104–120.
- Špacińska-Pruszk, Agnieszka (1998): Some remarks upon contrastive phraseology problems (Based on the material of intellectual sphere phraseology in Polish, Russian, Serb and Croatian). In: Đurčo, P. (ed.), *Phraseology and Paremiology*. Bratislava, 331–337.
- Vidović Bolt, Ivana; Szerszunowicz, Joanna (2008): On the Croatian toponymic phraseological units and their Polish equivalents. In: Nosowicz, J. F.; Gorbacz-Pazera, J. (eds.), *Edukacja dla przyszłości*. Białystok, 135–146.
- Vidović Bolt, Ivana (2011a): Frazološki majstori s mora (o hrvatskim maritimnim frazemima). In: Sesar, D. (ed.), *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim II*. Zagreb, 253–263.
- Vidović Bolt, Ivana (2011b): *Životinjski svijet u hrvatskoj i poljskoj frazeologiji I*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Бирях, Александр К.; Волков, Сергей С.; Никитина, Татьяна Г. (1993): *Словарь русской фразеологической терминологии* (под ред. проф. В. М. Мокиенко). München: Verlag Otto Sagner.

ON CROATIAN IDIOMS EXPRESSING INDIFFERENCE AND A LACK OF INTEREST

Željka Fink; University of Zagreb

Many Croatian idioms, as well as idioms in other Slavic and non-Slavic languages, express various forms of emotion. They are very often related to turbulent emotions, emotions that are (sometimes) expressed loudly and with strong intensity in response to some external influence. On the other hand, a response to external stimuli is sometimes much calmer and it may seem that it is not present at all. One such response is indifference which can indicate a lack of interest (real or feigned), but can also refer to a situation where a person has, more or less consciously, chosen to ignore some stimulus.

In contemporary Croatian there is a small group of idioms expressing indifference and/or a lack of interest. This paper analyses such idioms from various aspects.

DIE PSYCHISCHEN PROZESSE DES ERINNERNS UND VERGESSENS IN DER SLOWENISCHEN UND DER DEUTSCHEN PHRASEOLOGIE

Melanija Fabčič, Universität Maribor

melanija.fabcic@um.si

1. Einleitung

„Die Erinnerung ist das einzige Paradies, aus welchem wir nicht vertrieben werden können“ (Paul 1990 [1822]: 80). Oder: die einzige Hölle, der wir nicht entfliehen können? Diese Ambivalenz in Bezug auf die Gedächtnisfähigkeit des Menschen und die Prozesse des Erinnerns und Vergessens scheint tief verwurzelt zu sein und manifestiert sich auf verschiedenen Ebenen der Konzeptualisierung und der sprachlichen Realisierung dieses Begriffsfeldes. Sie spiegelt sich typischerweise in den Phraseologien vieler Sprachen wieder, so auch in den in diesem Beitrag analysierten Sprachen (Slowenisch und Deutsch). Das Hauptaugenmerk liegt auf phraseologischen Einheiten, die sprachliche Realisierungen des konzeptuellen Paares Erinnerung-Vergessen darstellen.¹ Die komplexe Verbindung zwischen den Konzepten des Erinnerns und Vergessens sowie der kontrastive Vergleich der phraseologischen Realisierungen dieser Konzepte in slowenischer und deutscher Sprache bilden das Hauptthema dieser Untersuchung.

2. Zur Auswahl der phraseologischen Einheiten

Für die Auswahl der phraseologischen Einheiten wurden deutsche und slowenische einsprachige (allgemeine und phraseologische) Wörterbücher² verwendet. Zuerst wurde semasiologisch vorgegangen: Gesucht wurde nach allen idiomatischen, teildiomatischen und nichtidiomatischen phraseologischen Einheiten, die

¹ Es soll vorausgeschickt werden, dass von den analysierten Konzepten das Vergessen (in beiden Sprachen) meist am negativen Ende der Skala angesiedelt ist, Gedächtnis und Erinnerung sind jedoch meist positiv konnotiert.

² Deutsche Idiomatik (2011) und Synonymwörterbuch der deutschen Redensarten (2012) von Schemann, DUDEN Redewendungen (2008), Duden Universalwörterbuch (2015), Slovar slovenskega knjižnega jezika, Slovar slovenskih frazemov von Keber (2011) und Slovensko-nemški slovar von Maks Pleteršnik (2006).